

УДК 347.965

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2024.4.53>

ЗУБРИЦЬКИЙ О.О.

**СПРОЩЕНЕ ДИСЦИПЛІНАРНЕ ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО АДВОКАТІВ:
ДОСЯГНЕННЯ РІВНОВАГИ МІЖ ОПЕРАТИВНІСТЮ І РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЮ**

**SIMPLIFIED DISCIPLINARY PROCEDURES FOR LAWYERS:
ACHIEVING A BALANCE BETWEEN EFFICIENCY AND EFFECTIVENESS**

Стаття присвячена дослідженню проблем і перспектив спрощеного дисциплінарного провадження щодо адвокатів в Україні, зосереджуючи увагу на досягненні рівноваги між оперативністю та результативністю такого процесу. У статті проаналізовано ключові аспекти спрощення дисциплінарних проваджень, включаючи нормативно-правові основи, ефективність процедур і забезпечення справедливості.

Автор детально розглядає переваги та недоліки спрощеного підходу до дисциплінарних проваджень, підкреслюючи важливість швидкого реагування на порушення етики та професійних стандартів, з одночасним збереженням справедливості та права на захист. У статті наведено приклади з практики, які ілюструють як спрощення процесу може покращити ефективність розгляду дисциплінарних справ, не ставлячи під загрозу права адвокатів.

Окрему увагу приділено питанням адаптації спрощених процедур до існуючих законодавчих норм та практик, а також аналізу можливих юридичних і практичних викликів, що можуть виникнути в процесі реалізації таких змін. Автор пропонує ряд рекомендацій щодо вдосконалення спрощеного дисциплінарного провадження, включаючи розробку чітких процедурних норм і створення механізмів для контролю та оцінки ефективності таких змін. У статті наголошується на необхідності комплексного підходу до реформи дисциплінарних процедур, що враховує як потреби оперативності, так і забезпечення високих стандартів результативності та справедливості.

У висновках зазначається, що спрощене дисциплінарне провадження має потенціал для підвищення ефективності системи адвокатури, однак його реалізація повинна здійснюватися з урахуванням принципів законності та захисту прав, що забезпечить досягнення справедливого балансу між оперативністю і результативністю. Стаття надає всебічний аналіз спрощених дисциплінарних процедур і формулює рекомендації для їх впровадження в контексті сучасних правових стандартів.

Ключові слова: дисциплінарна відповідальність адвоката, дисциплінарне провадження, спрощене провадження, дисциплінарний проступок, професійна етика адвоката.

This article addresses the issues and prospects of simplified disciplinary proceedings for attorneys in Ukraine, focusing on achieving a balance between procedural efficiency and effectiveness. It examines key aspects of simplifying disciplinary processes, including the normative and legal foundations, procedural efficacy, and the assurance of fairness.

The author provides an in-depth analysis of the advantages and disadvantages of a simplified approach to disciplinary proceedings, highlighting the importance of rapid

response to breaches of ethics and professional standards while maintaining fairness and the right to defense. Practical examples are included to illustrate how simplification can enhance the efficiency of handling disciplinary cases without compromising attorneys' rights.

Special attention is given to the adaptation of simplified procedures to existing legislative norms and practices, as well as the potential legal and practical challenges that may arise during implementation. The author offers recommendations for improving simplified disciplinary proceedings, including the development of clear procedural standards and the establishment of mechanisms for monitoring and evaluating the effectiveness of these changes. The article emphasizes the need for a comprehensive approach to reforming disciplinary procedures that considers both the need for efficiency and the maintenance of high standards of effectiveness and fairness.

In conclusion, it is noted that simplified disciplinary proceedings have the potential to increase the efficiency of the legal profession; however, their implementation must adhere to principles of legality and rights protection to achieve a fair balance between efficiency and effectiveness. The article provides a thorough analysis of simplified disciplinary procedures and offers recommendations for their implementation in the context of contemporary legal standards.

Key words: *attorney disciplinary responsibility, disciplinary proceedings, simplified proceedings, disciplinary offense, attorney professional ethics.*

Постановка проблеми. Спрощене дисциплінарне провадження щодо адвокатів є важливою складовою сучасних реформ інституту адвокатури. В умовах воєнного стану в Україні, потреба в ефективному та спрощеному підході до вирішення дисциплінарних справ стає ще більш актуальною. Воєнний стан значно збільшив обсяг та складність юридичних процедур, що створює додаткове навантаження на вже перевантажені дисциплінарні механізми. У зв'язку з цим, існує нагальна потреба в удосконаленні процедур, які забезпечують не лише оперативність розгляду дисциплінарних справ, а й їх загальну ефективність.

Актуальність теми зумовлена кількома факторами. По-перше, у контексті постійних правових трансформацій і підвищених вимог до професійної діяльності адвокатів, традиційні процедури дисциплінарного провадження часто виявляються неефективними. Необхідність адаптації до нових умов і забезпечення швидкої реакції на порушення є важливими для підтримання високих стандартів професійної етики. Спрощення процедур може значно скоротити час розгляду справ, що дозволяє швидше усувати порушення та підвищувати якість дисциплінарних проваджень.

По-друге, досягнення результативності в спрощених дисциплінарних процедурах є ключовим для забезпечення ефективності дисциплінарного провадження. Оптимізація процедур повинна враховувати не лише швидкість розгляду, але й забезпечення високого рівня правового захисту та відповідності етичним стандартам. Збереження балансу між оперативністю і результативністю є критично важливим для того, щоб спрощення не призвело до зниження якості розгляду дисциплінарної справи та не впливало негативно на професійну відповідальність адвокатів.

По-третє, з огляду на новітні тенденції в правовій науці і практиці, спрощене дисциплінарне провадження повинно бути ретельно проаналізовано з точки зору його впливу на правозастосування і професійну етику. Оцінка ефективності таких процедур в контексті забезпечення справедливого розгляду і захисту прав адвокатів є надзвичайно актуальною для розвитку сучасної правової системи.

Таким чином, дослідження спрощених дисциплінарних процедур щодо адвокатів в контексті досягнення рівноваги між оперативністю і результативністю є актуальним і значущим для розвитку правової науки і практики. Аналіз можливостей і обмежень спрощених механізмів дозволяє формулювати рекомендації для підвищення ефективності правозастосування і забезпечення високих стандартів дисциплінарного контролю в адвокатури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемним питанням дисциплінарної відповідальності адвокатів присвячені праці вітчизняних науковців та практиків, зокрема, Н.М. Бакаянової, А.М. Бірюкової, Т.Б. Вільчик, О.М. Дроздова, В.В. Заборовського, Т.С. Коваленко, М.С. Косенка, Д.В. Кухнюка, О.М. Овчаренко, О.В. Щербанюк та ін.

Деякі аспекти дисциплінарної відповідальності адвокатів були предметом дисертаційних досліджень. Так, у дисертації Н.М. Бакаянової розкривалися організаційні питання

професійної відповідальності адвоката [1]. У монографії Т.Б. Вільчик «Конституційне право на правову допомогу адвоката у країнах Європейського Союзу та в Україні» досліджувалися обов'язки адвокатів та відповідальність за їх невиконання [2]. У монографії В.В. Заборовського «Правовий статус адвоката: проблеми теорії та практики» вченим розкрито правова природа дисциплінарної відповідальності адвоката та особливості дисциплінарного провадження [3]. У дисертації Т.С. Коваленко «Дисциплінарна відповідальність адвокатів» досліджено механізми дисциплінарної відповідальності адвокатів, аналізуються дисциплінарні проступки, діяльність відповідних органів та пропонуються шляхи вдосконалення законодавства [4]. На рівні дисертації М.С. Косенком досліджено організаційно-правові засади діяльності кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури [5].

Аналіз дисциплінарної відповідальності адвокатів не обмежується лише дисертаційними дослідженнями, а займає значне місце у сучасній науковій літературі, де дослідники звертають увагу на ключові проблеми, пов'язані з дисциплінарним провадженням та його особливостями. В.В. Заборовський у своїй роботі «Порушення дисциплінарної справи як одна з основних стадій дисциплінарного провадження відносно адвоката» розкриває процесуальні аспекти цієї стадії, підкреслюючи її важливість для забезпечення законності дисциплінарного провадження [6]. Л.О. Волошина акцентує увагу на загальній характеристиці дисциплінарного провадження, зокрема на правових механізмах його реалізації, що сприяють захисту прав адвокатів [7]. У своїй монографії О.В. Щербанюк і Л.А. Остафійчук висвітлюють питання дисциплінарної відповідальності як основного виду юридичної відповідальності адвоката, наголошуючи на юридичній природі даного виду відповідальності та на її важливості у професійній діяльності адвокатів [8]. О.М. Дроздов у статті розглядає незалежність та неупередженість КДКА під час здійснення дисциплінарного провадження, що є основоположними принципами при розгляді таких справ [9]. У свою чергу, Т.В. Колеснік аналізує специфіку притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності, акцентуючи на практичних аспектах застосування санкцій [10]. О.М. Овчаренко також досліджує дискусійні питання дисциплінарної відповідальності, зокрема стосовно характерних ознак правопорушень, які можуть бути підставою для дисциплінарних стягнень [11].

А.І. Зуєва аналізує правову природу дисциплінарного провадження, акцентуючи на його особливостях у контексті адвокатської діяльності [12]. С.О. Веснін у своїй роботі звертається до зарубіжного досвіду правового регулювання дисциплінарної відповідальності, роблячи акцент на можливостях імплементації цього досвіду в Україні [13]. Н.М. Бакаєнова у своїх дослідженнях підкреслює важливість імплементації міжнародних принципів дисциплінарних процедур у національне законодавство України, що дозволить забезпечити більш високий рівень правової захищеності адвокатів [14].

Незважаючи на широке висвітлення окремих питань дисциплінарної відповідальності адвокатів, спрощене провадження не отримало достатньої уваги та комплексного вивчення. У світлі швидких правових змін і зростання вимог до адвокатської діяльності, необхідно знайти ефективні способи впровадження спрощених процедур, щоб забезпечити високий рівень якості дисциплінарного провадження.

Мега статті полягає в обґрунтуванні застосування спрощеного дисциплінарного провадження для адвокатів як засобу досягнення оптимального балансу між швидкістю процедури і ефективністю їх результату. Це сприятиме підвищенню прозорості та справедливості у розгляді справ, що стосуються дотримання адвокатами законодавчих вимог і професійної етики.

Виклад основного матеріалу. На підставі щорічних звітів Національної асоціації адвокатів України (НААУ) за 2020 та 2021 роки щодо діяльності Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (ВКДКА) можна виділити ключові тенденції та результати, що підкреслюють динаміку дисциплінарного провадження щодо адвокатів в Україні. У 2020 році ВКДКА провела 12 засідань, ухваливши 154 рішення, з яких 125 стосувалися розгляду скарг. Так, 77 рішень (61,6%) завершилися залишенням скарг без задоволення [15].

У 2021 році кількість засідань зросла до 14, а ухвалених рішень — до 283. Також, 61% з 190 рішень у цьому році підтвердили стабільність підходів ВКДКА, де 116 скарг залишилися без задоволення [16].

Водночас, із введенням воєнного стану в Україні у лютому 2022 року, звіти НААУ, зокрема у частині дисциплінарних проваджень не публікуються на офіційному сайті. Відсутність доступу до актуальних даних ускладнює аналіз подальшої діяльності як ВКДКА, так і КДКА регіонів та їх здатності адаптуватися до нових умов, що потребують швидкого реагування та ефективного управління.

У той же час, результати діяльності ВКДКА за 2020 та 2021 роки демонструють не лише активність та ефективність у дисциплінарних провадженнях, а й наголошують на важливості прозорості та підзвітності в умовах викликів, що постали перед адвокатською спільнотою в Україні. З огляду на ситуацію, що склалася, необхідно розробити нові механізми для забезпечення відкритості діяльності комісій та підтримки довіри до професії.

Покращення якості дисциплінарного провадження щодо адвокатів в Україні є важливим аспектом забезпечення належного функціонування адвокатури як ключового елемента системи правосуддя.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначає основні етапи дисциплінарного провадження, які включають ініціювання провадження, перевірку фактів, порушення дисциплінарної справи, розгляд цієї справи та прийняття рішення кваліфікаційно-дисциплінарною комісією, з можливістю подальшого оскарження рішення [17]. Однак цей процес є досить складним та тривалим, що нерідко створює бар'єри у швидкому реагуванні на порушення етичних норм адвокатами. Це, у свою чергу, може призводити до недовіри з боку громадськості, зниження ефективності системи дисциплінарного контролю та потенційного порушення прав адвокатів.

Дисциплінарне провадження щодо адвокатів має бути спрямованим не лише на забезпечення накладання дисциплінарного стягнення, але й гарантувати швидкий і прозорий розгляд скарг з боку осіб, що ініціюють дисциплінарні справи. В умовах стрімких змін у правовій системі України, зокрема з урахуванням Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки, затвердженої Указом Президента України [18], а також Стратегії розвитку Національної асоціації адвокатів України на 2021-2025 роки [19], важливим завданням стає впровадження спрощених процедур у дисциплінарному провадженні.

В рамках Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2024-2029 роки в Україні планується реформування дисциплінарних процедур щодо адвокатів шляхом впровадження прозорих механізмів регулювання.

Зокрема, пропонується створення публічного електронного реєстру дисциплінарних рішень, який сприятиме відкритості процесу та забезпечить оперативний доступ до інформації про притягнення адвокатів до відповідальності. Це нововведення покликане підвищити рівень правової визначеності, а також зміцнити механізми захисту професійних етичних стандартів, шляхом встановлення чітких критеріїв та підстав для притягнення до відповідальності, що, у свою чергу, гарантуватиме справедливий і неупереджений перегляд таких рішень [20].

В умовах воєнного стану та збільшення кількості адвокатів, необхідність оперативного реагування на порушення з їхнього боку та забезпечення прозорості процедури є вкрай важливою. Однією з ключових ініціатив є впровадження спрощеного дисциплінарного провадження. Запровадження такого механізму може значно скоротити строки розгляду дисциплінарних справ, забезпечити прозорість та доступність процесу, а також зменшити навантаження на кваліфікаційно-дисциплінарні комісії регіонів.

Основні переваги спрощеного дисциплінарного провадження полягають у наступному:

а) *Скорочення строків розгляду справ.* Однією з найбільш критичних проблем у сфері дисциплінарного провадження є затягування розгляду дисциплінарних справ. Спрощене провадження дозволить забезпечити швидший розгляд менш складних справ. Скорочені строки на всіх етапах дисциплінарного провадження дозволять забезпечити оперативне притягнення до відповідальності за вчинені дисциплінарні проступки, що також сприятиме підвищенню ефективності системи дисциплінарного контролю загалом.

б) *Простота та прозорість процедури.* У сучасному механізмі дисциплінарного провадження передбачено кілька складних етапів, які потребують значного часу та ресурсів для їхньої реалізації. Спрощена процедура передбачатиме значно скорочену кількість етапів та зменшення обсягу реалізації вимог. Це, у свою чергу, зробить процес зрозумілішим як для адвокатів, так і для осіб, що ініціюють дисциплінарне провадження. Прозорість процедури буде досягнута через використання сучасних технологій, таких як електронний документообіг та автоматизовані системи управління справами.

в) *Зменшення навантаження на кваліфікаційно-дисциплінарні комісії.* Кваліфікаційно-дисциплінарні комісії наразі перебувають під значним навантаженням через великий обсяг дисциплінарних справ. Спрощене дисциплінарне провадження дозволить зменшити навантаження на комісії шляхом більш швидшого розгляду менш складних справ, що забезпечить більш ефективний розгляд серйозних дисциплінарних проступків.

Існує кілька варіантів впровадження спрощеного дисциплінарного провадження, кожен з яких має свої переваги та недоліки.

1. Спрощене провадження для певних категорій дисциплінарних проступків. Цей варіант передбачає, що спрощена процедура застосовуватиметься лише до дисциплінарних проступків, що не спричинили значних негативних наслідків для клієнтів або третіх осіб. Такий підхід дозволить прискорити розгляд незначних порушень, зосередивши ресурси кваліфікаційно-дисциплінарних комісій на розгляді складніших справ.

2. Застосування спрощеного провадження до всіх категорій дисциплінарних проступків з певними обмеженнями. Цей варіант передбачає використання спрощеної процедури за умови, що адвокат визнав свою вину або згоден на таку процедуру. Це дозволить зменшити навантаження на комісії та скоротити час розгляду справ.

3. Розгляд справ без виклику сторін. Ще одним варіантом спрощення дисциплінарного провадження є розгляд справ за відсутності адвоката та інших сторін, що значно зменшить тривалість процесу та дозволить винести рішення за наявності достатніх доказів.

У той же час, слушною є позиція С. Вилкова, який вказує, що спрощення дисциплінарних процедур у межах адвокатського самоврядування може бути ефективним засобом підвищення оперативності і результативності розгляду скарг на дії адвокатів. Адвокатура, як самоврядний інститут, володіє достатніми повноваженнями для адаптації внутрішніх регламентів, що дозволяє забезпечити ефективність дисциплінарного провадження без необхідності втручання з боку законодавчих органів. Це підкреслює здатність органів адвокатського самоврядування гнучко реагувати на виклики, зумовлені реформуванням правової системи, зберігаючи при цьому автономію у прийнятті рішень.

На думку голови ВКДКА вже існують прецеденти, коли певні зміни до дисциплінарних процедур були впроваджені без змін до законодавства. Наприклад, рішення про розгляд скарг на адвокатів без участі сторін ґрунтується на наданих документах і доказах, що дозволяє суттєво знизити навантаження на дисциплінарні органи і прискорити процес прийняття рішень. Така практика відповідає стандартам Верховного Суду і є важливим етапом у підвищенні ефективності процедури притягнення до дисциплінарної відповідальності адвокатів [21].

Важливим аспектом удосконалення дисциплінарного провадження є розробка механізмів для впровадження спрощеної процедури для певних категорій порушень, таких як несплата щорічних внесків адвокатами. Такий підхід може бути результативним у випадках, де розгляд скарг не вимагає тривалого і складного процесу, забезпечуючи швидке вирішення та ефективність дисциплінарних заходів.

Загалом, самоврядність адвокатури є ключовим принципом, що забезпечує її незалежність і ефективність. Можливість адаптувати дисциплінарні процедури всередині системи адвокатського самоврядування підкреслює потенціал для подальшого удосконалення цього інституту.

Незважаючи на очевидні переваги впровадження спрощеного дисциплінарного провадження, існують певні ризики, які необхідно враховувати для забезпечення справедливості та об'єктивності розгляду дисциплінарних справ.

- Недостатня об'єктивність розгляду дисциплінарних справ. Спрощене провадження може призвести до того, що певні справи будуть розглянуті без детального вивчення всіх обставин. Це, у свою чергу, може призвести до винесення несправедливих рішень щодо адвокатів, що може порушувати їхні права.

- Зловживання механізмом спрощеного провадження. У випадках, коли спрощене провадження застосовується до складних справ, існує ризик зловживання цим механізмом, зокрема через необґрунтоване притягнення адвокатів до відповідальності без належного розгляду їхньої провини.

Для мінімізації цих ризиків необхідно реалізувати кілька важливих заходів. По-перше, має бути чітко визначений перелік дисциплінарних проступків, до яких може застосовуватись спрощене дисциплінарне провадження. Це дозволить уникнути ситуацій, коли складні справи розглядаються за спрощеною процедурою без належного дослідження обставин.

По-друге, необхідно створити ефективні механізми контролю за діяльністю кваліфікаційно-дисциплінарних комісій регіону, які забезпечуватимуть об'єктивність і прозорість розгляду справ. Наприклад, доцільно запровадити систему незалежного аудиту дисциплінарних проваджень, що дозволить виявляти можливі зловживання та недоліки у роботі комісій.

Третім важливим заходом є запровадження обов'язкових навчальних програм для адвокатів, які сприятимуть підвищенню їхнього рівня професійної етики та відповідальності.

Це дозволить зменшити кількість дисциплінарних справ, а також сприятиме загальному підвищенню якості надання адвокатських послуг (табл. 1).

Таблиця 1

Основні переваги та ризики запровадження спрощеного дисциплінарного провадження щодо адвокатів

Переваги	Ризики
Скорочення строків розгляду справ. Процедури будуть проводитися швидше, що дозволить оперативніше реагувати на порушення.	Зниження об'єктивності. Через спрощення процедури може не відбутися повне та об'єктивне дослідження всіх обставин справи.
Простота та прозорість. Спрощене провадження буде легшим для розуміння та прозорішим для всіх учасників процесу, включаючи адвокатів та осіб, що подали скаргу.	Зловживання процедурою. Можливість застосування спрощеного провадження для неправомірного притягнення адвокатів до відповідальності.
Зменшення навантаження на кваліфікаційно-дисциплінарні комісії. Це дозволить зосередитися на складніших справах.	Формалізація процесу. Надмірне спрощення може призвести до того, що процедури будуть проводитися формально, без належної уваги до деталей.
Економічність. Скорочення часу та витрат на проведення дисциплінарного провадження.	Порушення права на захист. Може бути обмежене право адвоката на всебічний захист, що негативно позначиться на справедливості рішення.
Підвищення ефективності дисциплінарного контролю. Завдяки прискоренню розгляду справ підвищиться загальна ефективність адвокатської діяльності.	Несправедливі рішення. Ризик ухвалення рішень, що не відображають всіх аспектів справи, що може призвести до несправедливих наслідків для адвокатів.
Забезпечення довіри суспільства. Прозорість і своєчасність розгляду справ сприятимуть підвищенню рівня довіри до адвокатури.	Обмежена участь сторін. Спрощене провадження може передбачати розгляд без виклику сторін, що може негативно вплинути на право бути вислуханим.

Висновки. Запровадження спрощеного дисциплінарного провадження щодо адвокатів є важливим кроком у напрямку підвищення ефективності функціонування процедури притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності. Прискорення процедури, спрощення процесів та зниження навантаження на кваліфікаційно-дисциплінарні комісії створюють умови для більш оперативного та прозорого розгляду справ. Однак такі зміни несуть потенційні загрози, пов'язані з ризиком порушення фундаментальних принципів правосуддя, таких як об'єктивність, справедливість та право на захист.

Щоб досягти балансу між оперативністю та результативністю, необхідно розробити ефективні механізми контролю за реалізацією спрощеного дисциплінарного провадження. По-перше, слід запровадити диференціацію дисциплінарних справ за складністю, залишаючи можливість повноцінного провадження для випадків, що потребують глибокого дослідження. По-друге, необхідно забезпечити участь адвоката у спрощеному провадженні, надавши йому право на подання додаткових доказів та аргументів, що підвищить рівень прозорості процесу.

Крім того, важливо забезпечити належний контроль за діями кваліфікаційно-дисциплінарних комісій для запобігання можливим зловживанням, а також чітко регламентувати випадки, в яких допустимо застосування спрощеного провадження. Для цього можна розробити спеціальні критерії, що визначатимуть умови, за яких адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності за спрощеною процедурою.

Отже, впровадження процедури спрощеного дисциплінарного провадження вимагає комплексного підходу, який базується на об'єднанні швидкості процесу з максимальним забезпеченням прав адвоката. Це дозволить уникнути ризиків формалізації та нерівності, зберігаючи при цьому основні принципи правосуддя.

Список використаних джерел:

1. Бакаянова Н. М. Функціональні та організаційні основи адвокатури України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.10 / Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2017. 395 с.
2. Вільчик Т. Б. Конституційне право на правову допомогу адвоката у країнах Європейського Союзу та в Україні : монографія. Харків : Право, 2015. 400 с.
3. Заборовський В. В. Правовий статус адвоката: проблеми теорії та практики : монографія. Ужгород, 2019. 650 с.
4. Коваленко Т. С. Дисциплінарна відповідальність адвокатів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.10 / Акад. адвокатури України. Київ, 2010. 20 с.
5. Косенко М.С. Організаційно-правові засади діяльності кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.10 / Акад. адвокатури України. Київ, 2014. 19 с.
6. Заборовський В.В. Порушення дисциплінарної справи як одна з основних стадій дисциплінарного провадження відносно адвоката. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 4. С. 308–311.
7. Волошина Л. О. Дисциплінарне провадження щодо адвоката : загальна характеристика. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2016. Т. 2, Вип. 38. С. 137–140.
8. Щербанюк О.В., Остафійчук Л.А. Дисциплінарна відповідальність як основний вид юридичної відповідальності адвоката. *Деліктологія : монографія / Під загальною редакцією І. М. Копотуна, С. В. Петкова, Р. Polían. Куновице : Академія ГУСПОЛ : 2021, Т. 4. С. 90–108.*
9. Дроздов О. До питання про забезпечення ВКДКА незалежності та неупередженості КДКА під час здійснення дисциплінарного провадження. *Вісник Національної асоціації адвокатів України*. 2016. № 4 (22). С. 9–13.
10. Колеснік Т.В. Особливості притягнення до дисциплінарної відповідальності адвокатів. *Право і суспільство*. 2019. № 1. Ч. 2. С. 54–59.
11. Овчаренко О. М. Дисциплінарна відповідальність адвоката: дискусійні аспекти. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2019. Випуск 40. С. 168–172.
12. Зуєва А.І. Дисциплінарне провадження стосовно адвоката: правова природа та характерні ознаки. *Право та державне управління*. 2023. № 4. С. 66–70.
13. Веснін С.О. Зарубіжний досвід правового регулювання питань дисциплінарної відповідальності адвоката та деякі напрями його запозичення у законодавстві України. *Правова позиція*. 2022. № 2 (35). С. 51–56.
14. Бакаянова Н.М. Імплементация міжнародних принципів дисциплінарної процедури щодо адвокатів у законодавстві України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. № 1. С. 179–183.
15. Щорічний фінансовий та статистичний звіт Національної асоціації адвокатів України за 2020 рік. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/news/zvity/UNBA_ANNUAL_REPORT_2020.pdf (дата звернення: 18.09.2024).
16. Щорічний фінансовий та статистичний звіт Національної асоціації адвокатів України за 2021 рік. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/news/zvity/UNBA_REPORT_2021_compressed.pdf (дата звернення: 18.09.2024).
17. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 18.09.2024).
18. Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки : Указ Президента України від 11.06.2021 №231/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text> (дата звернення: 18.09.2024).
19. Про затвердження Стратегії розвитку Національної асоціації адвокатів України на 2021–2025 роки : Рішення Ради адвокатів України від 02.07.2021 № 38. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr038871-21#Text> (дата звернення: 18.09.2024).
20. Для бажаних статі адвокатами введуть єдиний регулярний іспит – стало відомо, що передбачає Стратегія розвитку системи правосуддя. URL: <https://sud.ua/uk/news/publication/310171-dlya-zhelayuschikh-stat-advokatami-vvedut-edinyy-regulyarnyy-ekzamen-stalo-izvestno-cho-predusmatrivaet-strategiya-razvitiya-sistemy-pravosudiya> (дата звернення: 18.09.2024)
21. Вилков С. Спрошувати дисциплінарні процедури можна на рівні РАУ. URL: <https://vkdka.org/sproshuvati-distsiplinarni-protseduri-mozhna-na-rivni-rau-sergij-vilkov> (дата звернення: 18.09.2024).